

καί τήν διοίκησιν αὐτῆς. 6) Νά καταδιωχθῶσι ποινικῶς οἱ ὑπαίτιοι τῶν πρὸς διαφθοράν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας τελεσθέντων πραξικοπημάτων¹. 7) Ἴνα μὴ νομισθῆ ὅτι ἡ ἐπιτροπεία προβαίνει αὐθαρέτως εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν προτάσεων της, ἐκφράζει οὕτω τὴν εὐχὴν τῷ Σ. Ὑπουργεῖῳ νά δημοσιευθῆ ἡ παροῦσα ἐκθεσις αὐτῆς. 8) Νά δημοσιευθῶσιν ὡσάύτως καὶ διαδοθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτατα καὶ ἄλλαι μελέται ἀποβλέπουσαι εἰς ἐξέλεξιν τῶν ἐπιβούλων εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ τοὺς ἀδασεῖς μεταδοθέντων ψευδευπιστημονικῶν διδαγμάτων.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐν τῇ ἐκθέσει της μικρὸν μόνον χῶρον ἀφιερώνει εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων, ἀσχολουμένη κυρίως εἰς τὴν γλωσσικὴν διατύπωσιν αὐτῶν, ἢ πρὸς τὴν ὁποίαν ἀντίθεσις της τὴν παρέσυρεν εἰς τὴν μεσαιωνικὴν τρώντι ἀπόφασιν, νά προτείνῃ ὅπως καοῦν ταῦτα. Ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐκθεσιν ἔδωκεν ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης ἐν τῇ μελέτῃ του «Πρὶν καοῦν», ἐν τῇ ὁποίᾳ προσπαθεῖ ν' ἀναιρέσῃ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐπιτροπῆς.

Τὸ σύστημα τοῦ Νόμου 1921.—Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τῆς ἐκθέσεως ἐξεδόθη ὁ νόμος 2678 τῷ 1921, ὁ ὁποῖος δὲν εἰσήγαγε νέον σύστημα κρίσεως τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἀλλὰ μόνον κατήρτισεν ἐπιτροπήν, εἰς ἣν ἀνετέθη νά κρίνῃ ποῖα ἐκ τῶν ἐγκεκριμένων πρὸ τοῦ 1917 βιβλίων ἔπρεπε νά εἰσαχθοῦν εἰς τὰ σχολεῖα, μέχρις οὔ εἰδικὸς νόμος καθορίσῃ τὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς καὶ κρίσεως αὐτῶν.

Ἀλλὰ δὲν προέλαβε νά ἐκδοθῆ ὁ νόμος οὗτος. Ἐπελθούσης τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἡ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη μετ' αὐτὴν, ἀσπαζομένη τὰς ἀρχὰς τοῦ δημοτικισμοῦ, κατήργησε τὸν νόμον 2678 καὶ κατόπιν τῶν προσωρινῶν διαταγμάτων τῆς 23 Ἰανουαρίου 1923 καὶ 29 Ἀπριλίου 1923 ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύϊ διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος τῆς 27 Ἰουλίου 1923 τοὺς νόμους 826 καὶ 1332 μετὴν τροποποίησιν, ὅτι ἐπέτρεψε τὴν εἰσαγωγὴν βοηθητικῶν βιβλίων γεγραμμένων εἰς οἶαν γλῶσσαν καὶ τὰ ἀναγνωστικὰ τῶν οἰκείων

1. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου διεφώνησαν οἱ Θ. Μιχαλόπουλος καὶ Χρ. Οἰκονόμου, κηρύξαντες ἑαυτοὺς ἀναρμοδίους ν' ἀποφανθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ.

τάξεων, εἰς τὰς 4 ἄνωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ καὶ οὐχὶ τὰς δύο, ὡς ὠρίζον οὗτοι. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γλῶσσαν ἐδείχθη πλέον ἐπιφυλακτικὸν τὸ Νομ. τοῦτο διάταγμα ἀπέναντι τῆς δημοτικῆς ἢ οἰνόμοι τοῦ 1917, διότι, ἐνῶ οὗτοι προέβλεπον τὴν εἰσαγωγὴν τῆς δημοτικῆς διαδοχικῶς εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τὸ νεώτερον Νομ. διάταγμα περιώριζεν αὐτὴν μόνον εἰς τὰς 3 κατωτέρας τάξεις¹.

Τὴν 16 Φεβρουαρίου 1924 ἐξεδόθη καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 5308 ἀπόφασις, ἡ ὁποία καθώρισεν ὡς βοηθητικὰ διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τὰ ἐξῆς βιβλία: 1) συλλογὴν ἀριθμητικῶν προβλημάτων πρὸς χρῆσιν τῶν ἄνωτέρων τεσσάρων τάξεων, 2) ἱστορίαν πρὸς χρῆσιν τῆς ε' καὶ ς' τάξεως καὶ 3) γεωγραφίαν ἄτλαντα πρὸς χρῆσιν τῶν τεσσάρων ἄνωτέρων τάξεων, διέγραψε δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς αὐτῶν.

Μετὰ τὸ ἄνωτέρω Νομ. διάταγμα ἐπηκολούθησεν ὁ νόμος 3180 τοῦ 1924, ὁ ὁποῖος ἐτροποποίησεν ἐν πολλοῖς τὸ σύστημα τῶν νόμων τοῦ 1917. Οὕτω, τὴν κρίσιν τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἀνέθηκεν οὐχὶ εἰς τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον, ἀλλ' εἰς ἐπιτροπὰς, ἀπαρτιζομένας ἐκ τριῶν μελῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἡδύνατο νὰ εἶνε καὶ ξένον εἰδικὸν πρόσωπον, τὰ δ' ἄλλα δύο ἀπαραιτήτως Ἐκπ. Σύμβουλοι, κατὰ κανόνα δὲ αὗται κατηρτίζοντο πράγματι ἐκ δύο συμβούλων καὶ ἑνὸς εἰδικοῦ. Ἡ ἔγκρισις δὲν ἴσχυεν ἐπ' ἀόριστον, ἀλλ' ἐπὶ μίαν δεκαετίαν. Τὰ βοηθητικὰ ἔπρεπε νὰ εἶνε γεγραμμένα εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν. Εἰσήχθη ἡ δημοτικὴ γλῶσσα εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ κατὰ χρόνον, ὁ καθορισμὸς τοῦ ὁποίου ἀνετέθη εἰς τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον.

Μόλις ὁμως παρῆλθεν ἐν ἔτος ἀπὸ τοῦ νόμου 3180 καὶ ἐπῆλθεν ἡ δικτατορία Παγκάλου. Νέαι γλωσσικαὶ ἀρχαί, νέος νόμος περὶ διδακτικῶν βιβλίων. Τὴν 5 Μαΐου 1926 ἐξεδόθη τὸ Νομ. διάταγμα «περὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως». Συμφώνως

1. Προκειμένου περὶ τῆς γ' τάξεως, ὠρίζεν ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα θὰ εἰσαχθῆ εἰς αὐτὴν ὅταν ἀποφασίσῃ τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον, ὅπερ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 633 τοῦ 1923 πράξεώς του ἀπεφάσισεν, ὅπως εἰσαχθῆ αὕτη ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1924 - 1925.

πρὸς τοῦτο ἡ συγγραφή τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἔπρεπε νὰ γίνηται ἐπὶ τῆ βάσει προκηρύξεως, συντασσομένης ὑπὸ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου. Τὴν ἐπ' αὐτῶν κρίσιν ἐνήργει ἐπιτροπή, ὑπὸ τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου καταρτιζομένη καὶ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς προέδρου, ἐκ δύο ἐκπαιδευτικῶν συμβούλων, ἐκ δύο διευθυντῶν ἢ ὑποδιευθυντῶν τῶν ἐν τῷ Κράτει διδασκαλείων ἢ καθηγητῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων εἰδικῶς τὰ παιδαγωγικά ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σπουδασάντων, ἐξ ἑνὸς ἐπιθεωρητοῦ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἑνὸς διευθυντοῦ ἢ διδασκάλου πολυταξίου δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ ἔγκρισις ἴσχυεν ἐπὶ μίαν τριετίαν. Τὰ ὑποβληθέντα πρὸς κρίσιν βιβλία ἔπρεπε νὰ πληροῦν τοὺς ὅρους τῆς προκηρύξεως καὶ νὰ μὴ περιλαμβάνωσι τι ἀντικείμενον εἰς τὴν θρησκείαν, τὴν πατρίδα, τὸ πολίτευμα καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη. Βοηθητικὰ ἐπετρέποντο διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ ἡ συλλογὴ ἀριθμητικῶν ἢ γεωμετρικῶν προβλημάτων καὶ ἡ στοιχειώδης γραμματικὴ, τῆς ὁποίας ἡ σύνταξις καὶ ἔκδοσις εἶχεν ἀνατεθῆ διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας εἰς ταύτην. Ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ πλέον δὲ διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη (ἐκδ. Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου) καὶ Ἐγχειρίδιον περιλαμβάνον τὰ σπουδαιότατα γεγονότα τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ καὶ τοῦ διατάγματος τούτου εἶνε περίπου αἱ αὐταὶ μὲ τῶν προηγουμένων νόμων μετὰ λεπτομερειακῶν μόνον παραλλαγῶν. Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη μεικτὴ ἐξ ἐκπ. συμβούλων καὶ ἄλλων εἰδικῶν, μὲ μειοψηφίαν τῶν συμβούλων. Ἡ ἔγκρισις περιωρίσθη εἰς τριετῆ, κτλ. Ἀξιοσημείωτος εἶνε ἡ ρήτρα, ὅτι τὰ ὑποβαλλόμενα πρὸς κρίσιν βιβλία δὲν πρέπει νὰ περιέχουν τι ἀντικείμενον εἰς τὴν θρησκείαν, τὴν πατρίδα, τὸ πολίτευμα καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη. Ἦρκέσθη δηλ. ὁ νόμος εἰς τὴν ἀρνητικὴν κατάστασιν τοῦ νὰ μὴ περιέχουν τὰ βιβλία ὕλην ἀντικειμένην εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα, χωρὶς νὰ ζητήσῃ, ὅπως εἶχεν ὑποχρέωσιν, τὴν χρησιμοποίησιν ἐπαρκοῦς ὕλης, σκοπούσης τὴν τόνωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ τὸν ἐθνικὸν φρονηματισμὸν τῶν μαθητῶν.

Περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου 1926 ὁμως κατελύθη ἡ δικτατορία Παγ-

κάλου καὶ ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὴν δικτατορία Κονδύλη, ἀκολουθοῦσα ἀντιθέτους ἀρχάς, ἔσπευσε διὰ τοῦ ἀπὸ 2 Σεπτεμβρίου 1926 Ν. Διατάγματος νὰ καταργήσῃ τὸ ἀνωτέρω διάταγμα καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς ἰσχὺν τὸν νόμον 1332, ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ὁποίου τὸ Ἐκπ. Συμβούλιον, ὡς κριτικὴ ἐπιτροπὴ, ἐνέκρινε, κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὸ 1927 κρίσιν βιβλίων, πάντα τὰ ὑποβληθέντα πρὸς κρίσιν ἀναγνωστικά, 42 ἐν ὅλῳ.

Νομοσχέδιον Θ. Νικολούδη.—Ἡ δικτατορία Κονδύλη παρέδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς Οἰκουμενικὴν Κυβέρνησιν, ἧς μετέσχον ὡς Ὑπουργοὶ οἱ ἀρχηγοὶ ἢ μέλη ὄλων τῶν κομμάτων. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἢ μᾶλλον τὸ γλωσσικὸν πρόβλημα ἦτο δυσχερές. Οἱ Ὑπουργοὶ εἶχον ὅλως ἀντιθέτους ἐπ' αὐτοῦ ἀρχάς. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν Θ. Νικολούδην, μέλος τοῦ λαϊκοῦ κόμματος, ὅπερ ἦτο κεκηρυγμένον ὑπὲρ τῆς καθαρευούσης. Ὅπως ἦτο ἐπόμενον, ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον περὶ διδακτικῶν βιβλίων, ὅπερ ψηφισθὲν ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἀριθ. νόμου 3438. Δι' αὐτοῦ ὡς πρὸς μὲν τὴν γλῶσσαν παρεδέχετο διὰ πάσας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὴν δημοτικὴν μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διδάσκηται εἰς τὴν Ε' καὶ ΣΤ' καὶ ἡ καθαρεύουσα ἐπὶ 3—4 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Ὡς πρὸς τὴν συγγραφὴν τῶν βιβλίων προέβλεπε τὴν σύνταξιν προκηρύξεως παρ' ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐξ ἑνὸς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, δύο ἐκπ. συμβούλων, ἑνὸς διευθυντοῦ διδασκαλείου δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἑνὸς λογίου, διότι, ὡς ἔγραφεν ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει, «ἡ χορηγηθεῖσα ἐλευθερία, συντελοῦσης καὶ τῆς ἐλαττωματικῆς κρίσεως, περιέπεσεν εἰς ἀναρχίαν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν γλῶσσαν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεθοδικὴν κατάταξιν τῆς ὕλης, εἰς τοῦτο δ' ὀφείλεται καὶ ἡ ἐμφάνισις διδακτικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἰς γλῶσσαν ἐκχυδαῖσμένην καὶ ἰδιωματικὴν καὶ ἔστερημένην ἐπαρκοῦς ὕλικου θρησκευτικοῦ, ἠθικοῦ καὶ πατριωτικοῦ περιεχομένου». Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς προετίμησε τὸ μεικτὸν σύστημα, διότι «τὰ μέλη τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου, ἀπησχολημένα εἰς τὰ διοικητικὰ αὐτῶν ἔργα, δὲν εἶνε φυσικῶς δυνατὸν νὰ ἐπαρκέσωσι καὶ εἰς τὴν κρίσιν τῶν διδακτικῶν βιβλίων» καὶ διότι «ὅσονδῆποτε καὶ ἂν κατὰ τεκμήριον

δέον νὰ κατέχωσι ταῦτα τὰ σκῆπτρα τῆς συγχρόνου ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως, ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εἶνε πάντοτε τὰ μᾶλλον ἐνδειγμένα». Τὰ μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν αὐτῶν προσώπων, ἐξ ὧν καὶ τὰ ἐκ τῆς συντάξεως τῆς προκηρύξεως, ἐπετρέπετο δὲ νὰ εἶνε καὶ τὰ ἴδια. Τέλος τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκρίσεως ὥρισε τριετῆ, τὰ δ' ἐγκρινόμενα ἐξ ἐκάστου εἶδους βιβλίου, εἰς τέσσαρα μὲν, προκειμένου περὶ τῶν ἀλφαβηταρίων, εἰς τρία δὲ προκειμένου περὶ τῶν λοιπῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ νόμου 3438 κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Θ. Βελλιανίτου, Ἰ. Σκουτεροπούλου, Γ. Παλαιολόγου καὶ Α. Σακελλαρίου, τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου μὴ μετασχόντος, ἠτις ὑπέβαλεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1928 προκήρυξιν «περὶ τοῦ τρόπου διαγωνισμοῦ πρὸς σύνταξιν ἀναγνωστικῶν βιβλίων». Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῆς α' τάξεως διὰ μὲν τὸ α' τεῦχος, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ὠρίσθη ἡ διδασκαλία τῆς ἀπταιστοῦ ἀναγνώσεως, οἱ συγγραφεῖς ἦσαν ἐλεύθεροι νὰκολουθήσουν εἴτε τὴν φωνομιμητικὴν εἴτε τὴν ἀναλυτικὴν (τ.ἔ. τῶν προτύπων λέξεων) μέθοδον, ἐν τῇ αὐτῇ δ' αὐτοῦ ἔδει νὰ προτάσσωνται 2—4 ὀλοσέλιδοι ἔγχρωμοι κάλλιτεχνικαὶ εἰκόνες. Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ εἶνε ἢ συνεχές (τὰ ἐπὶ μέρους δηλ. τμήματα τ.ἔ. αἱ πινακίδες αὐτοῦ νὰ ἔχουν ἐσωτερικὴν ἐνότητα καὶ νὰ ἀποτελοῦν ἐν ἑνιαῖον ὅλον) ἢ ἕκαστον τμῆμα νὰ ἔχη ἰδίαν ὑπόθεσιν, ἀποτελοῦν ἀνεξάρτητον ἀνάγνωσμα. Τοῦ β' τεύχους τοῦ Ἀλφαβηταρίου καὶ τῶν ἀναγνωστικῶν τῶν λοιπῶν τάξεων ὡς σκοπὸς ὠρίζετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γλωσσικὴ καὶ καλαισθητικὴ ἀνάπτυξις τῶν Ἑλληνοπαίδων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἠθικὴ καὶ εὐπρεπῆς μόρφωσις αὐτῶν, ὥστε νὰ καταστῶσι χρήσιμα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἅτινα ὄφειλον νὰ εἶνε ἐφαρμογὴ αὐστηρὰ καὶ πλήρης τῆς ἀρχῆς τῆς συγκεντρώσεως, ἔπρεπε νὰ ἀντλήται ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ, τοῦ θρησκευτικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς φύσεως.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους καὶ κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς ἀνωτέρω προκηρύξεως

ἐγένετο ἡ συγγραφή καὶ κρίσις ἀναγνωστικῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, διὰ τὴν τριετίαν 1928—1931.

Νομοθετικὰ μέτρα Γ. Παπανδρέου.—Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1928 ἐνηργήθησαν βουλευτικαὶ ἐκλογαί, καθ' ἃς ἐπεκράτησε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, τοῦ ὁποίου εἶνε γνωστὴ ἡ συμπάθεια πρὸς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, τῇ εἰσηγήσει δὲ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ Γ. Παπανδρέου ἐψηφίσθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1931 ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ὁ νόμος 5045 «περὶ σχολικῶν βιβλίων». Κατ' αὐτόν, τὰ σχολικὰ βιβλία διηροῦντο εἰς τρεῖς κατηγορίας· 1) τὰ διδακτικά, ὡς τοιαῦτα δ' ἐχαρακτηρίζοντο τὰ παντὸς εἴδους ἀναγνωστικὰ καὶ τὰ ἐγχειρίδια τῶν διαφόρων μαθημάτων, 2) τὰ βοηθήματα, ἅτινα θὰ ἐχρησίμευον πρὸς πληρεστέραν, βαθυτέραν καὶ ὡς οἶόν τε αὐτενεργὸν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐπεξεργασίαν καὶ ἔρευναν εἴτε ὠρισμένων κεφαλαίων τῆς ὑπὸ τοῦ οἰκείου προγράμματος καθορισμένης καὶ ἐν τοῖς ἐγχειριδίοις περιεχομένης ὕλης ἑνὸς μαθήματος, εἴτε πάσης τῆς ὕλης, ὡς καὶ πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ 3) τὰ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα, ἅτινα θὰ ἐχρησίμευον διὰ νὰ συμπληρῶνουν ἀπὸ ὠρισμένης ἀπόψεως καὶ κατὰ τρόπον ἀβίαστον τὴν ὑπὸ τοῦ σχολείου παρεχομένην γενικὴν μόρφωσιν. Τὰ διδακτικά ὠρίζοντο ὑποχρεωτικὰ διὰ τοὺς μαθητάς, τὰ βοηθήματα προαιρετικὰ μὲν διὰ τοὺς μαθητάς, ὑποχρεωτικὰ δὲ διὰ τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας, ὑποχρεουμένας νὰ ἀγοράζωσιν ἀνὰ δύο ἀντίτυπα ἑκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα προαιρετικὰ διὰ τε τοὺς μαθητάς καὶ τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας. Ὡς γλῶσσαι τῶν ἀναγνωστικῶν καὶ λοιπῶν διδακτικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὠρίζετο ἡ δημοτικὴ, ἐπετρέπετο ὁμως καὶ ἡ ἔγκρισις διὰ τὴν ε' καὶ στ' τάξιν, ἐκτὸς τῶν κυρίων ἀναγνωστικῶν, καὶ συλλογῶν ἀναγνωσμάτων, γεγραμμένων εἰς τὴν ἀπλήν καθαρεύουσαν, πρὸς ἄσκησιν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν κατανόησιν αὐτῆς. Ἡ συγγραφή τῶν βιβλίων ἐγένετο οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει προκηρύξεως, ἀλλὰ κατ' ἐλευθέραν πρωτοβουλίαν τῶν συγγραφέων, πάντως, ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ προγράμματος προβλεπομένης ὕλης, καὶ συμφώνως πρὸς γενικὰς ὁδηγίας καὶ ὑποδείξεις, τὰς ὁποίας ἀνετίθετο μὲν εἰς τὸ Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον νὰ ἐκθέσῃ, δὲν ἐξέδωκεν ὁμως τοῦτο. Ἡ κριτικὴ ἐ-

πιτροπή ἀπετελείτο ἐκ τῶν πέντε τακτικῶν μελῶν τοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, ἐνὸς διευθυντοῦ διδασκαλείου δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐνὸς ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῶν σχολείων καὶ ἐνὸς δημοδιδασκάλου. Κρίσις βιβλίων ἐγένετο καθ' ἕκαστον ἔτος. Σκοπὸς τῶν ἀναγνωστικῶν ἐτίθετο θετικῶς, ἐκτὸς τῆς λογοτεχνικῆς καὶ καλαισθητικῆς μορφώσεως τῶν μαθητῶν, καὶ ἡ θρησκευτικῆ, ἠθικῆ, ἐθνικῆ καὶ λοιπὴ παιδευσίς αὐτῶν.

Ἡ ἰσχὺς τῆς ἐγκρίσεως ὠρίζετο πενταετής. Τὰ βοηθήματα ἐνεκρίνοντο καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ διδακτικά, τὰ δὲ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα ὑπὸ τοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου. Αἱ καινοτομίαι λοιπόν, τὰς ὁποίας εἰσήγαγεν ὁ νόμος 5045, συνίσταντο κυρίως, 1) εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς διδασκαλίας τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ εἰς τὰς ἕξι τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, 2) εἰς τὴν κατάργησιν τῶν προκηρύξεων καὶ 3) εἰς τὴν θέσπισιν τῶν βοηθημάτων καὶ ἐλευθέρων ἀναγνωμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν θὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σκοπιμότητα τῆς ἐκδόσεως προκηρύξεων ἐξεθέσαμεν ἤδη τὴν γνώμην μας. Εἰς τὰ βοηθήματα καὶ τὰ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα ὁ νόμος 5045 ἠθέλησε νὰ δώσῃ νέον περιεχόμενον, τεῖνον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καλλιέργειας τῶν κλίσεων ἐκάστου ἐκ τῶν μαθητῶν. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ διδακτικά βιβλία εἶνε τὰ αὐτὰ δι' ὅλους τοὺς μαθητάς, ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδιοφυίας καὶ τῆς κλίσεως ἐκάστου, εἰσήχθησαν τὰ βοηθήματα καὶ τὰ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα, ποικίλου περιεχομένου, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκλέγῃ ὁ μαθητὴς ἐκεῖνα, ἅτινα θὰ προσηρμόζοντο περισσότερο εἰς τὰς ἰδιαιτέρας του κλίσεις. Πράγματι δὲ συνεγράφησαν τοιαῦτα βιβλία παρ' ἀξιολόγων λογοτεχνῶν καὶ ἐπιστημόνων, οἳ οἱ Δ. Καμπούρογλους, Γ. Βλαχογιάννης, Γ. Ν. Πολίτης, Ἀμπελᾶ—Τερένσιο κτλ., ἅτινα ἐνεκρίθησαν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 71562 τοῦ 1932 Ὑπουργικῆς ἀποφάσεως.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου 5045 ὑπεβλήθησαν πρὸς κρίσιν 745 (!) βιβλία, ἐξ αὐτῶν δ' ἐνεκρίθησαν κατόπιν ἀποφάσεων τῶν οἰκείων κριτικῶν ἐπιτροπῶν διὰ τῆς ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1932 ἀποφάσεως τὰ ἑξῆς: διὰ τὴν α' τάξιν 1) Ἀλφαβητᾶριο, μέρος Α' ὑπὸ Δ. Δούκα, Δ. Δεληπέτρου καὶ Ρ. Ἰμβριώτου, 2) Ἀλφαβητᾶριο, μέρος

Α' τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, 3) Ἀλφαβητάριο, μέρος Α' τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς καταρτισθείσης κατὰ τὸν νόμον 1332 τοῦ 1917, 3) Ἀλφαβητάριο, μέρος Α', Ι. Συκώκη, 4) Ἀλφαβητάριο, τεῦχος Β' «Ἡ ζωὴ τῶν παιδιῶν», ὑπὸ Μ. Λιουδάκη καὶ Αἰκ. Γιαννικάκη, 5) Ἀλφαβητάριο, μέρος Β' ὑπὸ Ι. Συκώκη 6) Ἀλφαβητάριο, μέρος Β' τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κράτους. Διὰ τὴν β' τάξιν 1) «Ὁ κόσμος τοῦ παιδιοῦ», ὑπὸ Δ. Δούκα, Δ. Δεληπέτρου, Ρ. Ἰμβριώτου, 2) «Ἱστορία» ὑπὸ Α. Κουρτίδου, 3) «Ὁ καλὸς δρόμος» Γ. Ξενοπούλου καὶ Γ. Κονιδάρη, 4) «Ἡ Αὐγὴ» Ε. Παπαμιχαήλ, Δ. Βουτυρά. Διὰ τὴν γ' 1) «Ἱστορία καὶ παραμύθια» ὑπὸ Β. Ἀγγελοπούλου, 2) Ὀδύσσεια ὑπὸ Δ. Ἀνδρεάδου, 3) «Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ» ὑπὸ Δ. Δούκα, Δ. Δεληπέτρου καὶ Ρ. Ἰμβριώτου, 4) «Πράγματα σπουδάματα» ὑπὸ Δ. Παπαϊωάννου καὶ Μ. Δώρου. Διὰ τὴν δ' τάξιν 1) «Παιδικὰ ἀναγνώσματα» ὑπὸ Δ. Δημητράτου, 2) «Τὸ ραζακὶ σταφύλι» ὑπὸ Α. Καρκαβίτσα καὶ Νώντα Ἐλάτου. Διὰ τὴν ε' τάξιν 1) «Ὁ φάρος τοῦ χωριοῦ» ὑπὸ Δ. Ἀνδρεάδου καὶ Π. Παπαχριστοδούλου, 2) «Ὁ Μωριάς» ὑπὸ Δ. Κοντογιάννη, 3) «Ἡ Κυψέλη» ὑπὸ Α. Ταμποκοπούλου, 4) Ἀναγνωστικὸν τῆς καθαρεύουσης τῆς ε' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων ὑπὸ Δ. Ἀνδρεάδου, 5) «Ὁ Βόσπορος» ὑπὸ Δ. Κοντογιάννη, 6) Ἀναγνωστικὸν τῆς καθαρεύουσης τῆς ε' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὑπὸ Β. Φάβη, 7) Ἀναγνωστικὸν τῆς καθαρεύουσης τῆς ε' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὑπὸ Π. Νιρβάννα, Δ. Ζήση καὶ Δ. Δαμασκηνοῦ. Διὰ τὴν στ' τάξιν 1) «Παιδικὰ Ἀναγνώσματα» ὑπὸ Π. Δημητράτου, 2) Ἀναγνωστικὸν τῆς δημοτικῆς τῆς στ' τάξεως ὑπὸ Π. Νιρβάννα, Δ. Ζήση καὶ Δ. Δαμασκηνοῦ, 3) Ἀναγνωστικὸν τῆς καθαρεύουσης τῆς στ' τάξεως ὑπὸ Δ. Ἀνδρεάδου, 4) Ἀναγνωστικὸν τῆς καθαρεύουσης τῆς στ' τάξεως ὑπὸ Γ. Μέγα, 5) Ἀναγνωστικὸν τῆς καθαρεύουσης τῆς στ' τάξεως ὑπὸ Ν. Ἀμπατζόγλου καὶ Δ. Λουκοπούλου.

Ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἐγκριθέντων ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑποβληθέντα βιβλία, ἡγείρεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, θύελλαν διαμαρτυριῶν ἐκ μέρους τῶν συγγραφέων, ὧν ἀπερρίφθησαν τὰ βιβλία καὶ καθυβρίσθησαν τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν ὡς μεροληπτῆσαντα. Καὶ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀκόμη προσεβλήθη ἡ κρίσις.

‘Ο νόμος 5911.— Μόλις ὑπεβλήθησαν κατὰ τὸ ἐπόμενο ἐτος νέα βιβλία πρὸς ἔγκρισιν καὶ πρὶν ἢ ταῦτα κριθοῦν ἐξεδόθη ὁ νόμος 5911 τοῦ 1933, ψηφισθεὶς τῇ εἰσηγήσει τοῦ λαϊκοῦ κόμματος, ὅπερ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1932. Φυσικὸν ἦτο αἰ οὐσιώδεις γραμμαὶ τοῦ νόμου τούτου νὰ εἶνε ἀντίθετοι πρὸς τὰς τοῦ νόμου 5045, ἐκπροσωποῦντος τὰς ἀντιλήψεις τοῦ φιλελευθέρου κόμματος.

Οὕτως, 1) ὡς γλῶσσα ὠρίσθη διὰ μὲν τὰς τέσσαρας κατωτέρας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων ἡ δημοτικὴ, διὰ δὲ τὰς δύο ἀνωτέρας ἡ καθαρεύουσα, περιωρίσθη τούτέστι κατὰ δύο τάξεις ἡ διδασκαλία τῆς δημοτικῆς. «Εἰς τοῦτο» γράφει ἡ αἰτιολογικὴ ἐκθεσις «ἤγαγεν ἡμᾶς ἡ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπιτεινομένη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γλωσσικὴ ἀναρχία καὶ ἀποχαλίνωσις, εἰς ἣν διὰ τῶν κρατικῶν ἐπεμβάσεων ἠνοίχθησαν διάπλατοι αἱ θύραι τῶν σχολείων, ἰδίᾳ τοῦ δημοτικοῦ. Εἶνε τῶντι λυπηρόν, οὐδὲ νὰ γίνῃ ἐπὶ πλέον παραδεκτόν, τὸ ὅτι ὁ ἐξαετίαν ὄλην καταναλίσκων εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον Ἑλληνόπαις καὶ μέλλων Ἕλλην πολίτης δὲν καθίσταται ἱκανὸς νὰ κατέχῃ τὴν γλῶσσαν τῶν νόμων τῆς πατρίδος του, τὰ ψηφίσματα τῶν ἐθνοσυνελεύσεων, τὰς ἀγορεύσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ρητόρων, τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων, τὰ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἔγγραφα, ἔτι δὲ νὰ μὴ ἐννοῇ πλήρως καὶ γράφῃ εὐχερῶς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἡμερησίου τύπου, τοῦ σπουδαιοτάτου ὀργάνου τῆς κοινῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῶν καθημερινῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἔθνους». Δὲν βεβαιώνει ὁμως ἡ ἐκθεσις, ἂν ἐντὸς τῶν δύο ἐτῶν, καθ’ ἃ θὰ διδάσκηται ἡ καθαρεύουσα, εἶνε δυνατόν ὁ μαθητὴς νὰ ἐκμάθῃ αὐτὴν εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐρμηνεύῃ τοὺς νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, νὰ ἀντιλαμβάνηται τὰς ἀγορεύσεις τῶν ρητόρων κτλ. Οὐδὲ ἀποκλείει τὸν φόβον μήπως ὁ καταναλίσκων ἕξ ὀλόκληρα ἔτη διὰ τὰς σπουδὰς του Ἑλληνόπαις δὲν εἶνε εἰς θέσιν διὰ τοῦ προβαλλομένου μεικτοῦ συστήματος, νὰ γνωρίζῃ οὔτε τὴν δημοτικὴν οὔτε τὴν καθαρεύουσαν, κατόπιν τῆς συγχύσεως, ἡ ὁποία ἀναγκαστικῶς θὰ ἐπέ-
 ἔλθῃ εἰς αὐτόν διὰ τῆς ἀλλεπαλλήλου διδασκαλίας τῶν δύο γλωσσῶν.

2) Ἐπανέφερε τὸ σύστημα τῆς ἐκδόσεως προκηρύξεων, διότι «οὕτω θὰ ὑποβοηθηθῶσι σοβαρώτατα οἱ συγγραφεῖς εἰς τὸ ἔργον των ἀπὸ τε ἐπιστημονικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως καὶ διότι, τιθεμένου οὕτω καὶ σαφοῦς μέτρου κρίσεως, θέλει ἀποτραπῆ ἔνδεχομένη αὐθαιρεσία τῶν κριτῶν, ὑποχρέων ἵνα ἐκδίδωσιν ἀποφάσεις ἐντὸς τῶν καθοριζομένων πλαισίων ὑπὸ τῶν ἐν ἰσχύϊ προκηρύξεων». Ἡ προκήρυξις θὰ συνετάσσετο παρ' ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐξ ἑνὸς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ὀριζομένου, δύο ἐκπαιδευτικῶν συμβούλων, ὑπὸ τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου προτεινομένων, ἑνὸς ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῶν σχολείων ἐν ὑπηρεσίᾳ ἢ ἐκτὸς ὑπηρεσίας καὶ ἑνὸς παιδαγωγικοῦ προσώπου ἐπίσης ἐν ὑπηρεσίᾳ ἢ ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ὀριζομένων. Ἐκ τῶν 5 δηλονότι μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τὰ τρία διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, ὅστις οὕτως ἀπέκτα τὴν κυρισοῦσαν γνώμην.

3) Συνίστα δύο ἐπιτροπὰς διὰ τὴν κρίσιν τῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μίαν διὰ τὰς τρεῖς κατωτέρας τάξεις καὶ ἄλλην διὰ τὰς τρεῖς ἄνωτέρας, ἑκάτερα τῶν ὁποίων εἶχε τὴν αὐτὴν σύνθεσιν μὲ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς προκηρύξεως. Καὶ ἐπὶ τῆς κρίσεως, κατ' ἀκολουθίαν, ὁ Ὑπουργὸς εἶχε τὴν πρωτεύουσαν γνώμην, ἐφ' ὅσον κατὰ πλειοψηφίαν ὁ ἴδιος διώριζε τὰ μέλη τῶν κριτικῶν ἐπιτροπειῶν. Εἰς τὸν καταρτισμὸν δύο ἐπιτροπῶν προέβη «διὰ ν' ἀποφεύγηται ἡ παντοδυναμία ὠρισμένων προσώπων δυναμένων νὰ ἐπιβάλλωσι τὰς ἰδίας μονομερεῖς ἀπόψεις, πρὸς τὰς ὁποίας νὰ προσαρμόζωσι τὴν πνευματικὴν κατεύθυνσιν τῆς χώρας καὶ ἀσκῶσι τυραννίαν ἐπὶ συγγραφέων καὶ ἐκδοτῶν διὰ τῆς διασπάσεως τῶν ἐπιτροπῶν εἰς πολλὰς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς καθ' ἑκάστην κρίσιν συγκροτήσεως αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς ἀφ' ἑτέρου».

4) Περιώρισε ἀπὸ πενταετίας εἰς τετραετίαν τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκρίσεως.

5) Ὁρίσεν ὅτι ἡ κρίσις θὰ ἐνεργῆται ἀνὰ διετίαν καὶ οὐχὶ κατ' ἔτος.

6) Κατήργησε τὰ βοηθήματα καὶ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα καὶ ἔδωκε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τοὺς διδασκάλους ἑκάστου σχολείου νὰ προμηθεύωνται διὰ τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας οἷα βιβλία αὐτοὶ κρί-

νουσι. Τὰς ὑπὲρ τούτων διατάξεις τοῦ νόμου 5045 ὠνόμασε δημοτυπικὰς «διότι οὕτως ἐξαντλοῦνται τὰ πενιχρὰ σχολικὰ ταμεῖα καὶ διότι ἐδημιουργήθησαν δι' αὐτῶν τὰ ἐξῆς ἄτοπα· α) ἐξεμηδενίσθη τὸ δικαίωμα τῶν συλλόγων πρὸς ἐπιλογὴν καὶ ἀγορὰν τῶν κατὰ τὴν κρίσιν των χρησίμων βιβλίων πρὸς ἐφοδιασμόν τῶν οἰκείων βιβλιοθηκῶν, ἀντὶ δὲ νὰ ἐπαυξάνωνται τὰ πνευματικὰ δικαιώματα τῶν συλλόγων, με ἀπώτατον τέρμα τὴν παρ' αὐτῶν ἀνάληψιν τῆς εὐθύνης πρὸς ἐπιλογὴν καὶ αὐτῶν τῶν διδακτικῶν τοῦ σχολείου των, βιάζονται εἰς μαρασμόν καὶ ἀτροφίαν πνευματικὴν, ἀφαιρουμένης παρ' αὐτῶν πάσης ἀνωτέρας πνευματικῆς πρωτοβουλίας, β) παρημποδίσθη ἢ ἐλευθέρως καὶ εὐγενῆς ἄμιλλα ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου, ἀποκλειομένων ἐκ τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν τῶν συγγραμμάτων ἐκείνων, ὧν οἱ συγγραφεῖς δὲν ὑπέβαλον ἢ δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ ὑποβάλλωσι τὰ συγγράμματά των πρὸς ἔγκρισιν, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ διδακτικῶν βιβλίων, γ) κατεπονθήθησαν τὰ μέλη τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου μετὰ τὴν κρίσιν τῶν βοηθημάτων εἰς βάρος τῶν λοιπῶν ἔργων αὐτῶν». Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἐλευθερία τῆς ἐπιλογῆς τῶν βοηθητικῶν βιβλίων ὑπὸ τῶν διδασκάλων μετὰ τὴν οὐτοπίαν μάλιστα τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης καὶ ἐπὶ τῶν διδακτικῶν φαίνεται ὀρθή. Ἄλλ' ὅπως εἴπομεν ἀνωτέρω, διὰ τῶν ἐν λόγῳ βιβλίων ἐπιδιώκεται ὠρισμένος σκοπὸς καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν ἐπιτυγχάνεται ἂν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν δὲν προσαρμόζεται πρὸς τοῦτον. Ἀναγκαῖα λοιπὸν συνέπεια εἶνε νὰ συγγράφονται ἐπὶ τούτῳ, τίς ὅμως θὰ ἐδέχετο νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὸν κόπον τῆς συγγραφῆς καὶ τὰ ἐξοδα τῆς ἐκτυπώσεως, ἂν δὲν εἶχε βάσιν τινὰ διὰ τὴν κατανάλωσιν αὐτῶν;

7) Συνήνωσεν εἰς ἓν τεῦχος μετὰ δύο μέρη τὰ δύο τεύχη τοῦ ἀλφαβηταρίου «ὅπως μὴ διασπᾶται ἡ ἐνότης αὐτοῦ καὶ ὑποβάλλωνται καὶ οἱ γονεῖς εἰς ἐπὶ πλέον ἄνευ λόγου δαπάνην».

Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρω νόμου κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Ν. Ἐξαρχοπούλου, καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, Δ. Λάμψα, προέδρου καὶ Θ. Παρασκευοπούλου, μέλους τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου, Ν. Βλάχου, διευθυντοῦ τοῦ Διδακταλείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ Κ. Μπακανάκη, ἐπιθεωρητοῦ δημοτ. σχολείων, ἡ ὁποία τὴν 31 Δεβρίου 1933 ὑπέβαλεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον

τὴν προκήρυξιν «περὶ τοῦ τρόπου συντάξεως τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου», κυρωθεῖσαν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2455 τῆς 10 Ἰανουαρίου 1934 Ὑπουργικῆς ἀποφάσεως. Ὡς σκοπὸς τῶν ἀναγνωστικῶν ἐτίθετο «ἢ τόσον διὰ τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς μορφῆς αὐτῶν ὅσον καὶ διὰ τῆς γλώσσης των προαγωγῆ καὶ συγκέντρωσις πάντων τῶν διαφερόντων, τῶν καλλιεργουμένων ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἢ καλαισθητικῆ καὶ γλωσσικῆ μόρφωσις τῶν μαθητῶν, ἢ προαγωγῆ τῆς θρησκευτικῆς των διαπλάσεως καὶ ἢ ἔθνικῆ καὶ ἠθικῆ διαπαιδαγώγησις αὐτῶν». Ἀναλόγως πρὸς τοὺς ἐπιδιωκόμενους σκοποὺς, τὰ ἀναγνωστικὰ ἔπρεπε νὰ εἶνε ποικίλου περιεχομένου, τ. ἔ. θρησκευτικοῦ, διαπνεομένου ὑπὸ θρησκευτικῆς θερμῆς καὶ εἰκονίζοντος ἀγνὴν θρησκευτικὴν ζωὴν καὶ εὐγενεῖς θρησκευτικὰς πράξεις, ἠθικοῦ, ἀναπτύσσοντος εἰς τοὺς παῖδας πρῶτον τὰς διαφόρους ἀτομικὰς ἀρετάς, ἰδίως δὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν μόρφωσιν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὸ θάρρος πρὸς ἀνάληψιν εὐθύνης, τὴν σωφροσύνην, τὴν μέριμναν περὶ τοῦ ἰδίου σώματος, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν κτλ. ἔθνικοῦ, καλλιεργοῦντος κατὰ τρόπον ἐξαιρετικόν τὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀγάπην καὶ ἐμβάλλοντος εἰς τοὺς παῖδας τὸν ἱερὸν πόθον, ὅπως ἐργασθῶσι μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις ὑπὲρ αὐτῶν.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω προκήρυξιν ὑπεβλήθησαν πρὸς κρίσιν διάφορα βιβλία ἐξ αὐτῶν δὲ τὸ Ὑπουργεῖον κατόπιν ἀποφάσεως τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης διὰ μὲν τὰς 3 κατωτέρας τάξεις ἐκ τῶν Μ. Βολονάκη, Δ. Λάμψα, Ι. Λιούμα, Δ. Γερακοῦ καὶ Κ. Μπακανάκη, διὰ δὲ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας ἐκ τῶν Ν. Λούβαρι, Ι. Σκουτεροπούλου, Θ. Παρασκευοπούλου, Ν. Βλάχου καὶ Δ. Βασιλειάδου, ἐνέκρινε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 52499 τοῦ 1934 ἀποφάσεώς του 6 ἀναγνωστικὰ τῆς α' τάξεως, 10 τῆς β', 7 τῆς γ', 11 τῆς δ', 10 τῆς ε', καὶ 10 τῆς στ' τάξεως, ἦτοι· Α' τάξεως 1) «Παιγνίδια καὶ παιδάκια» Ἄρσ. Ταμπακοπούλου, 2) «Ὁ Ἥλιος» Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, 3) «Ἀλφαβητάριο» Ι. Συκώκη, 4) «Ἄλφα—Βῆτα» Δ. Παπαϊωάννου, 5) «Ἡ χαρὰ μας» Δ. Ζήση καὶ Δ. Δαμασκηνοῦ, 6) «Τὰ παιδάκια» Δ. Δούκα καὶ Δ. Δεληπέτρου, Β' τάξεως· 1) «Ἡ χαρὰ τοῦ παιδιοῦ»

Μ. Παπαδημητρίου, 2) «Τὸ χρυσὸ μου βιβλίον» Παπαμιχαήλ—Βουτυρά, 3) «Παιδικὲς Ἱστορίες» Β. Πετρούνια, 4) «Ὁ καλὸς δρόμος» Ζενοπούλου—Κονιδάρη, 5) «Ἀναγνωστικὸ β΄» Νιρβάννα—Ζήση, 6) «Τὰ καλὰ παιδιὰ» Σπ. Ματάλα, 7) «Ἱστορίες» Ἀρ. Κουρτίδου, 8) «Ὁ κόσμος τοῦ παιδιοῦ» Δούκα—Δελμούζου, 9) «Κρινολούλουδα» Θ. Δρακοπούλου, 10) «Λουλούδια» Ἡλ. Βουτιερίδη. Γ΄ τάξεως «Ἀναγνωστικὸ γ΄» Ἐλ. Σταματέλλου, 2) «Ἡ δάφνη» Πανέτου—Σαμίου, 3) «Ὁ φίλος τῶν παιδιῶν» Δ. Παπαϊωάννου, 4) «Ὁδύσσεια» Κονιδάρη—Καλαρά, 5) «Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ» Δούκα—Δεληπέτρου, 6) «Ὁδύσσεια» Ν. Γκινοπούλου, 7) «Ὁδύσσεια» Δ. Ἀνδρεάδου. Δ΄ τάξεως 1) «Ἀναγνωστικὸ δ΄ τάξεως Β. Φάβη, 2) «Φύση καὶ ζωὴ» Νιρβάννα—Ζήση—Δαμασκηνοῦ, 3) «Ἡ καλὴ καρδιά» Ἀθ. Μπρούστη, 4) «Αὐγερινός» Δ. Κοντογιάννη, 5) «Τὸ ραζακὶ σταφύλι» Καρκαβίτσα—Ἐλατου, 6) «Τὰ παλιὰ χρόνια» Κουρτίδου—Κονιδάρη, 7) «Ἀναγνωστικὸ δ΄ τάξεως Δουφεξῆ—Κωνσταντινοπούλου—Καρνάβου, 8) «Ἀναγνωστικὸ δ΄ τάξεως» Δάλα, 9) «Ἑλληνικὴ Ζωὴ» Δούκα—Δεληπέτρου, 10) «Παιδικὰ ἀναγνώσματα» Π. Δημητράτου, 11) «Στάθης Σταθᾶς» Δ. Ἀνδρεάδου. Ε΄ τάξεως 1) «Παιδικὰ ἀναγνώσματα» Χριστοβασίλη κτλ., 2) «Ἀναγνωστικὸ» Φάβη, 3) «Ἐκλεκτὰ ἀναγνώσματα» Στ. Σκλαβουνάκου, 4) «Ποικίλη στοὰ» Νιρβάννα—Ζήση, 5) «Ἀναγνώσματα ε΄ δημοτικοῦ» Γ. Μέγα, 6) «ὁ Βόσπορος» Δ. Κοντογιάννη, 7) «ὁ δρόμος τῆς ζωῆς» Δουφεξῆ κλ., 8) «Παιδικὸς θησαυρός» Ἀν. Κοντομάρη, 9) «Ἀναγνωστικὸ ε΄ δημοτικοῦ» Γουτζέ—Ντελή, 10) «Ἀναγνωστικὸν ε΄ Δημοτικοῦ» Δ. Ἀνδρεάδου. ΣΤ΄ τάξεως 1) «Ἡ νέα γενεὰ» Χριστοβασίλη κτλ. 2) «Ἀναγνωστικὸ στ΄ τάξεως» Φάβη, 3) «Ἀναγνωστικὸν στ΄ τάξεως» Οἰκονομίδου—Φερεντίνου, 4) «Ἀναγνωστικὸν στ΄ τάξεως» Δ. Οἰκονομοπούλου, 5) «Νέα ζωὴ» Νιρβάννα—Ζήση, 6) «Ἀναγνώσματα στ΄ δημοτικοῦ» Γ. Μέγα, 7) «Πάτρια» Δ. Λουκοπούλου, 8) «Ἀεροπόρος» Δ. Κοντογιάννη, 9) «Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος» Ν. Κοντοπούλου, 10) «Ἀναγνωστικὸν στ΄ δημοτικοῦ» Δ. Ἀνδρεάδου.

Τὸ «Ἀλφαβητάριον» Ε. Παπαμιχαήλ ἔχει ἐνιστῖον περιεχόμενον με ἐσωτερικὴν ἐνότητα, διηρημένον εἰς τεμάχια, δυνάμενος νὰ διδαχθῶν καὶ ὡς αὐτοτελεῖ. Ἡ ὑπόθεσις, ὅπως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως δίδεται,

Ε. Δ. Κ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

εἶνε ἡ ἐξῆς· «Ἡ κόρη τοῦ γιατροῦ Φλωρᾶ, 6 χρονῶν, Λιλῆ, παίζει καὶ συνεργάζεται μετὰ τὰ παιδιὰ τοῦ περιβολάρη τοῦ πατέρα της, Ντίνου Ντάλα, τὴν Ἄννα τριῶν χρονῶν, τὴν Πόπη ἕξη χρονῶν καὶ τὸ Σωτήρη 10 χρονῶν. Ἡ (;) μικρὴ Ἄννα τὴν ἔχει βαφτίσει ἡ μητέρα τῆς Λιλῆς καὶ εἶνε ἀπ' ὅλους χαϊδεμένη». Μετὰ δύο ὁλοσελίδους εἰκόνας, ὧν ἡ πρώτη παριστᾷ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ κηπουροῦ καὶ ἡ δευτέρα τὴν παραλιακὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῆς Λιλῆς, ἄρχεται δι' εἰκόνων ἡ διδασκαλία διαδοχικῶς τῶν γραμμάτων ι, ο, α, Α, ν διὰ τῶν λέξεων νοῦν, Ἄννα, Λ, λ διὰ τῆς λέξεως Λόλα, Ν διὰ τῆς λέξεως Νάνι, Ε, ε διὰ τῆς λέξεως Ἐλα, ἔλα, Η, η διὰ τῆς λέξεως Λιλῆ, κτλ. Ἐπεταί ἡ διδασκαλία τῶν διφθόγγων διὰ μικρῶν διηγημάτων, ὡς τὸ ἀκόλουθον· «Ἡ θεία Εἰρήνη. Ἡ θεία Εἰρήνη! Ἐλα Λιλῆ, τὴν ἐφώνασε ἡ μητέρα της. Τώρα ἡ θεία Εἰρήνη φιλεῖ τὴ Λιλῆ. Μεγάλη χαρὰ εἶχε ἡ Λιλῆ. Ἡ θεία Εἰρήνη ἦτον ἀδελφὴ τῆς μητέρας τῆς Λιλῆς. Εἶχε πολλὰ νὰ εἰπῆ μετὰ τὴν ἀδελφὴ της. Ἐπειτα ἀπὸ δύο ἡμέρες ἔφυγε ἡ θεία Εἰρήνη. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἡ Λιλῆ ἦτο πολὺ λυπημένη». Ἀκολουθεῖ ἡ διδασκαλία δύο καὶ τριῶν συμφώνων ἐπίσης διὰ μικρῶν διηγημάτων καὶ τελειώνει τὸ α' μέρος τοῦ Ἀλφαβηταρίου. Τὸ β' μέρος ἄρχεται μετὰ τὸ ποίημα «Πρωῖνὴ προσευχή»: «Μετὴν γλυκειὰν αὐγούλα—χαρούμενο ξυπνῶ—καὶ στέλνω προσευχούλα—θερμὴ στὸν οὐρανό. Ἀξιῶσέ με, Θεέ μου—καλὸ νὰ ἔμαι παιδί—καὶ πάντα χάριζέ μου—χαρὰ καὶ προκοπή». Ἀκολουθοῦν «Βραδυνὴ προσευχή» (ποίημα), «Χριστούγεννα» (ποίημα), «Πρωτοχρονιά» (ποίημα), «Ἐνα ἀγοράκι ἀπὸ χιόνι, Τὸ ὄνειρο τῆς Λιλῆς, Στὰ χωράφια, περνᾷ τὸ φράχτη», κτλ.

Τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς β'. τάξεως Ἀρ. Π. Κουρτίδη «Ἱστορίες» ἀποτελεῖται ἀπὸ διακεκριμένα τεμάχια ἄνευ ἐνότητος, περιεχομένου ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ καὶ ἐκ τῆς πραγματογνωσίας· «Τί κάμνει μιὰ μάνα γιὰ τὸ ἄρρωστο παιδάκι της. Ἡ μητέρα μου (ποίημα Βιζυηνοῦ). Τί κάμνει μιὰ κότα γιὰ τὰ πουλάκια της. Ἡ κότα. Πόσο ἀγαπᾷ ἓνα πτωχὸ παιδί τὴ μητέρα του. Τρεῖς ἀγαπημένες ἀδελφές. Ἱστορία μιᾶς ἐλιᾶς, κτλ.»

Τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς γ' τάξεως Γ. Κονιδάρη—Γ. Καλαρᾶ «Ὀδύσεια» εἶνε ἐνιαίου περιεχομένου καὶ ἀποτελεῖ διασκευὴν τῆς Ὀδυσ-

σειας τοῦ Ὀμήρου. Ἐν τέλει παρατίθεται ὁ Ἐθνικός Ὑμνος, πρὸ αὐτοῦ δὲ τὸ ποίημα «Ἡ συμφιλίωση»: «Ὁ σκύλος λέει τῆς γάτας—τὰ νύχια σου ἐτοιμάζεις, φυσᾶς καὶ καμπουριάζεις—μὰ τί ἔχεις καὶ θυμώνεις; ὡς πότε οἱ τσακωμοί μας;—Κι' ἐκείνη: Μὴ ζυγώνης, σὲ σκίζω στή στιγμή—Γιὰ στάσου, λέει ὁ σκύλος, δὲν θέλεις νὰ εἶμαι φίλος;—μιλῶ στὰ σοβαρά· καὶ κούναε τὴν οὐρά...».

Τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς δ' τάξεως Παν. Δημητράτου «Παιδικὰ Ἀναγνώσματα» περιλαμβάνει αὐτοτελῆ διηγήματα, ἠθικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ ἔθνικοῦ περιεχομένου καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πραγματογνωσίας. «Τὸ ἄλησμόνητο δάκρυ. Πῶς ἡ μικρὴ Ζωὴ ἐγνώρισε τὸν πατέρα της. Ἡ μανούλα μου... Θέλω νὰ χτίσω ἓνα σπιτάκι. Ὁ Ἀραπάκος. Ὁ σκύλος μου. Δάμωνας καὶ Φιντίας. Χριστούγεννα. Ἡ διώρυγα τῆς Κορίνθου. Τὸ Ἑλληνικὸ χρυσάφι... Ἐχτορας καὶ Ἀντρομάχη. Πρίαμος καὶ Ἀχιλλέας. Ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα στή Σαλαμίνα... Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς... Ὁ τίγρης καὶ ὁ Ἀσπρούλης... Πῶς ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νὰ καλλιεργῇ τοὺς δημητριακοὺς καρπούς...». Τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς ε' τάξεως Ν. Φιλαδέλφου «ὁ σύντροφός μου» (καθαρευούσης) περιλαμβάνει ἐπίσης αὐτοτελῆ διηγήματα ποικίλου περιεχομένου: «Προσευχή. Ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Κουντουριώτου. Ἀληθῆς Χριστιανός. Τὰ δύο δάκρυα. Οἱ πτερωτοὶ μετανάστει... Ἡ φιλία καὶ τὰ θηρία. Τὸ κουνάβιον... Ὁ τίμιος σταυρὸς καὶ ὁ Βασιλεύς. Ὁ Πάτριάρχης Γρηγόριος Ε' καὶ ἡ χήρα. Τὰ καλὰ κόποις κτῶνται. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση. Ἡ κτίσις τῆς Μασσαλίας... Ἔργον οὐδὲν τ' ὄνειδος.. Ἡ Ἀνάστασις.—Τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἡ τελευταία τελετὴ εἰς Ἁγίαν Σοφίαν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς στ' τάξεως Μ. Πετρίδη—Κ. Γιοτσαλίτου (καθαρευούσης) περιλαμβάνει καὶ τοῦτο αὐτοτελῆ τεμάχια, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων ἀνάγεται εἰς τὸν θρησκευτικὸν βίον (ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, κτλ.), τὸν ἔθνικὸν βίον (τὸ δικαίως ἀπονεμηθὲν μετάλλιον, ἄγνωστοι στρατιῶται, εἰς τὴν πατρίδα, ὁ σκοπός, κτλ.), τὸν κοινωνικὸν βίον (ὁ Πυθαγόρας, ὁ Δάμων καὶ ὁ Φιντίας, ἡ δρᾶσις τῆς Ἁγίας Φιλοθέης, κτλ.), τὸν οἰκογενειακὸν βίον (ὁ φάρος, τὸ πολυτιμώτερον δῶρον, φιλοστοργία πελαργοῦ, κτλ.), τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν καὶ ζωὴν (ὁ θάνατος τοῦ ναύτη,

ἢ αὐγή, κτλ.), τὴν ξένην φύσιν (άλιεία ρέγγας), τὸν βίον τῶν ζώων (ἢ ζωὴ τῶν μυρμηκῶν κτλ.), τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ (ἢ ἀνάγνωσις, ἐργαστάσια ρευστοῦ σιδήρου, ἢ ναυτιλία κτλ.) τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν (ὁ μουσηγέτης Ἀπόλλων) τὸν Ἀρχοῖον Ἑλληνικὸν βίον (Διαγόρας ὁ Ρόδιος, Καλλιπάτειρα, κτλ.) τὴν φυσιογνωσίαν (τί βλέπομεν εἰς τὴν Σελήνην, μεταλλικὰ ὕδατα κτλ.).

Ὁ μέγας ὅμως σχετικῶς ἀριθμὸς τῶν ἐγκριθέντων οὕτω βιβλίων ἤγαγε τὸ Κράτος εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἵνα διὰ τοῦ ἀρθρ. 8 τοῦ Ἀναγκ. νόμου τῆς 19)20 Νβρίου 1936 περιορίσῃ εἰς ἕξ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκρινομένων καθ' ἑκάστην κρίσιν δι' ἑκάστην τάξιν ἀναγνωστικῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Μέχρι σήμερον διὰ τὴν κρίσιν τῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως ἰσχύει ὁ μνημονευθεὶς 5911 νόμος μετὰ τὴν ἀνωτέρω τροποποίησιν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκρινομένων ἐκάστοτε ἀναγνωστικῶν καὶ τὴν τροποποίησιν τοῦ ἀρθρ. 5 τοῦ Νομ. διατάγματος τῆς 2)2 Νβρίου 1935, δι' ἧς εἰσήχθη ἡ καθαρεύουσα καὶ εἰς τὴν δ' τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, περιορισθείσης τῆς δημοτικῆς εἰς τὰς τρεῖς κατωτέρας τάξεις αὐτοῦ.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία ἀποτελοῦν τὸ κατ' ἐξοχὴν περιεχόμενον τῆς παρεχομένης διὰ τῶν σχολείων μορφώσεως, εἶνε συνεπῶς εὐλογον τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ἐνδιαφέρον τῆς πολιτείας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ συχνὴ μεταβολὴ τῆς διεπούσης ταῦτα νομοθεσίας, τεινούσης νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συγγραφὴν καὶ κυκλοφορίαν ὅσον τὸ δυνατὸν καλλιτέρων βιβλίων ὡς πρὸς τε τὴν ὕλην, τὴν κατάταξιν αὐτῆς καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, μετὰ τὴν εὐθηνότεραν δυνατὴν τιμὴν. Παρ' ὅλας τὰς ἀκουόμενας ἐκάστοτε διαμαρτυρίας, εἶνε ἀνάγκη νὰ λεχθῆ, ὅτι τὸ διδακτικὸν βιβλίον ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτυπώσεως καὶ χάρτου καὶ ἀπόψεως τιμῆς ἐξειλίχθη εἰς ἀξιοζήλευτον σημεῖον, ἀμιλλώμενον ἐπιτυχῶς πρὸς τὸ βιβλίον τῶν μεγαλυτέρων Κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Συγγραφεῖς διδακτικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως ἐγένοντο οἱ διαπρεπέστεροι ἐκ τῶν παιδαγωγῶν ἡμῶν, ὅπως οἱ Παπαδόπουλος, Μωραΐτης, Βρατσάνος, Σκορδέλης, Κουρτίδης, Οἰκονόμου, Πούλιος, Σακελλαρόπουλος, Παπαμάρκου, Γεωργαντᾶς, Δελμοῦζος, Παλαιολόγου, Ὀλύμπιος

κτλ. επίσης δὲ καὶ οἱ δοκιμώτεροι τῶν λογίων, Ξενόπουλος, Παπαντωνίου, Μελάς, Μυριβήλης, Νιρβάνας, Βουτυράς, Καρκαβίτσας, Ζερβός κτλ. Τὰ διδακτικά βιβλία, ἐκτὸς τῆς ἀμέσου ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν ἀσκοῦν ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, παρ' ἡμῖν ἔσχον ἐπ' αὐτῆς ἄλλην ἔμμεσον ἐπίδρασιν οὐχὶ ὀλιγώτερον σημαντικὴν. Χάρις εἰς ταῦτα ἀνεπτύχθησαν σοβαραὶ τυπογραφικαὶ βιομηχανίαι, αἵτινες καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ πνευματικῆς προσφέρουσιν ἀξιολόγους ὑπηρεσίας εἰς τὴν κοινωνίαν.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν παρατηρεῖται ἰδιαιτέρα ἀνησυχία τῆς πολιτείας ἐν σχέσει πρὸς τὰ διδακτικά βιβλία. Ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἐντεῦθεν, ἀνὰ διετίαν, ἂν μὴ κατ' ἔτος, ἀντίθετοι νόμοι ἐξεδίδοντο πρὸς ρύθμισιν αὐτῶν, τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὴν ἄκαιρον παρεμβολὴν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἐν τῷ σχολικῷ προγράμματι. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἤσκησε καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀσκοῦν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἡμῶν, εἶνε ἀνάγκη νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα σύντομον περίληψιν τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ.

ΠΑΡΕΚΒΑΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εὔρε τὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα ἐν τῇ ὀξύτητί του. Πολὺ πρὸ τῆς ἐκρήξεως αὐτῆς, ὁ σοφὸς μελετητὴς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας, διευθυντὴς τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς καὶ καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Πατριαρχικῇ σχολῇ Κων)πόλεως Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ἤναψε τὸν σπινθῆρα τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Παρατηρήσας, ὅτι ἤρχισε νὰ καταβάλληται προσπάθεια ὅπως γράφονται εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ σοβαρώτερα ἔργα καὶ φιλοσοφικὰ εἰσέτι συγγράμματα, ἐπετέθη δριμύτατα κατὰ τῆς τάσεως ταύτης πρὸς ἐκχυδαῖσμόν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ συγγράμματός του «Λογικῆς προδιατριβῆ» (1769) ἔγραφε: «Τοῖς γὰρ ἐν ὕφει χυδαίῳ παρενυφασμένοις ἐγκομβούμενοι φιλοσοφικοῖς λεξιδίοις αὐτοῦ μονονουχὶ τοῦ τῆς γνώσεως ὕψους τῇ κεφαλῇ ψάυειν εἰκόασι καὶ φιλοσοφοῦντες ἀπαιδέυτως, ἀνοηταίνουσι νεανικῶς... Ἐκσυρικτέον ἄρα τὰ χυδαῖστί φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλόμενα βιβλιδάρια, τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ὡς οἶόν